

Informatieblad N10.02 vochtig hooiland

Wat is natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland?

En nadere uitleg over de Kwalitatieve Verplichting (KV).

In dit document vindt u meer informatie over het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland. Wij geven u meer uitleg over deze term en wat dat betekent voor het beheer en het gebruik van dit soort natuur. Daarna geven we meer uitleg over de bedoelingen van de Kwalitatieve Verplichting die gevestigd zal worden. Deze informatie kan u helpen bij het ontwikkelen en in stand houden van het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland en geeft u meer duidelijkheid waar u voor tekent bij het vestigen van een Kwalitatieve Verplichting.

1. Informatie over het natuurbeheertype

a) Index Natuur en Landschap

Er zijn vele soorten natuur. Bos, heide, graslanden, etc. Om ervoor te zorgen dat duidelijk is wat er precies bedoeld wordt met verschillende soorten natuur is er een Index Natuur en Landschap opgesteld waarin de verschillende soorten natuur zijn beschreven. Alle provincies gebruiken deze Index, bijvoorbeeld in hun Natuurbeheerplan en voor subsidies voor het beheer van verschillende soorten natuur. Groen Ontwikkelfonds Brabant gebruikt de Index in haar subsidieregeling voor de realisering van het Natuurnetwerk Brabant (subsidie voor functieverandering grond en inrichting). De term 'natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland' komt ook terug in de Kwalitatieve Verplichting die gevestigd wordt na het verstrekken van subsidie door Groen Ontwikkelfonds Brabant of als u via Groen Ontwikkelfonds Brabant natuurgrond koopt.

Welke informatie over natuurbeheertype N10.02 vochtig hooiland kunt u vinden in de Index Natuur en Landschap? (link: <https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/n10-vochtige-schraalgraslanden/n10-02-vochtig-hooiland/>)

- Een algemene beschrijving:

“Het gaat om bloemrijke graslanden, vaak geel van soorten als ratelaar, gewone roklaver, moerasroklaver, geel walstro, scherpe boterbloem, kruipende boterbloem of dotterbloem. Ook kievitsbloemhooilanden en pimperlhooilanden horen tot dit natuurbeheertype. Het zijn vegetaties van natte, gebufferde en niet te voedselrijke omstandigheden. Vochtig hooiland wordt ofwel vrijwel jaarlijks overstroomd door oppervlaktewater (o.a. langs de rivieren); staat onder invloed van uitredend kwelwater (beekdalen) of is gelegen op een veenbodem met een gemiddeld waterpeil van 20-30 cm. onder maaiveld, waarbij het peil in de zomer alleen gedurende korte tijd dieper kan wegzakken. Het beheertype wordt jaarlijks gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd.”
- Voor de kwaliteit van het natuurbeheertype zijn de volgende onderwerpen belangrijk:
  - Structuurvariatie. Naast korte vegetatie is aanwezigheid van andere structurelementen zoals hoge overjarige vegetatie en struweel van belang voor dagvlinders, sprinkhanen en kleine zoogdieren. Het vochtig hooiland bestaat voor minimaal 60% uit een korte gesloten graslandvegetatie.
  - Het voorkomen van kwalificerende flora- en faunasoorten die omschreven zijn in de Index Natuur en Landschap.
  - De juiste milieu- en watercondities.

- Op deze website vindt u een beheeradvies. De doelen van het beheer zijn:
  - zorgen voor soortenrijke vegetaties en voorkomen van vervilting van de strooisellaag, verruiging en verbossing.
  - Zorgen voor kleinschalige structuurvariatie, zoals wat bloemrijke ruigte, enig wilgenstruweel of een solitaire boom.

Maaien

Bij de uitvoering van het maaibeheer is het volgende belangrijk:

- Vooraf inventariseren of er soorten aanwezig zijn die niet verstoord of beschadigd mogen worden. Denk daarbij in het geval van het natuurbeheertype N10.02 vochtig hooiland ook aan planten zoals bepaalde orchideeën en insecten zoals zeldzame sprinkhanen.
- Het gebruik van geschikt materieel waarmee insporing en bodemverdichting wordt voorkomen.
- Kleine delen van het terrein pas later in het jaar maaien of ongemaaid de winter over laten staan kan voor allerlei dieren (o.a. vogels, insecten) essentieel zijn.
- De grasmat moet voor het grootste deel kort de winter in gaan. Als dat niet het geval is kan de zode vervilten, waardoor er weinig licht en lucht op de bodem kan komen. Dat is slecht voor de kieming van zaden en de ontwikkeling van jonge planten, en leidt tot soortenarme vegetaties. In een extreem nat jaar kan (gedeeltelijk) niet-maaien toch beter zijn dan wel maaien en veel insporing veroorzaken. Dit vraagt dan een zorgvuldige afweging.
- Nooit meer dan 80% tot 95% van de oppervlakte van het gedeelte van het perceel met het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland wordt gemaaid. Het percentage is afhankelijk van de dooradering en omzoming van het perceel met andere structuren waar begroeiing blijft staan. In het projectplan voor de ontwikkeling van dit natuurbeheertype wordt dit percentage concreet gemaakt, passend bij de context.

De Vereniging van Bos- en Natuureigenaren (VBNE) ontwikkelt voor haar leden een gedragscode 'soortenbescherming natuurbeheer'. In deze gedragscode staan maatregelen waarmee eigenaren van natuurgrond schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk voorkomen. Door te werken volgens de gedragscode kunnen eigenaren van natuurgrond natuurbeheer uitvoeren zonder in strijd te handelen met de wet. Deze gedragscodes gaat ook over het maaibeheer van gras- en hooilanden in de kwetsbare periode. Deze vindt u in bijlage 1 van dit document.

Meer informatie: <https://vbne.nl/bos-natuurbeheer/wetgeving-en-gedragscodes/gedragscode-soortenbescherming-natuurbeheer/>

Beweidning

Bij het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland is er altijd sprake van maaien. Aanvullend daarop kan eventueel nabeweid worden als het gewas te weinig productief is voor een tweede maaibeurt, maar nog te productief om zonder beheer kort de winter in te gaan. Dit kan alleen als de draagkracht van de bodem het toelaat, vanaf september van het betreffende jaar. De veedichtheid is zodanig dat er voldoende structuurvariatie aanwezig blijft.

Bemesting

Voor de ontwikkeling van dit natuurbeheertype is bemesting doorgaans niet gunstig. Op de website van de Index Natuur en Landschap staat dat er in zure omstandigheden bemesting en bekalking nodig kunnen zijn. Wij gaan er bij het moment van vestigen van de Kwalitatieve Verplichting vanuit dat hier de komende jaren geen sprake van is. Hoe hier van afgeweken kan worden staat verderop in dit document beschreven.

- Er zijn standaardkostprijzen berekend aan de hand van ervaringen van het beheer van dit natuurbeheertype op verschillende plekken in Nederland. Bij de berekening van deze standaardkostprijzen is rekening gehouden met de volgende beheermaatregelen: maaien/schudden/oprapen, onderhoud rasters, bruggen, stuwen, watergangen en ontsluitingspaden. Ook is er rekening gehouden met (minimale) opbrengsten. Het negatieve exploitatiesaldo is € 1.651,27 per hectare (Dit is de standaardkostprijs voor 2024). Via de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) is 84% daarvan subsidiabel.

b) Overige informatie

Er is een handige gids beschikbaar over de ontwikkeling en het beheer van natuurgraslanden: 'Ontwikkelen van kruidenrijk grasland'. Auteur: Wim Schippers (de meeste recente uitgave is van januari 2023).

CODE	GRASLANDTYPE	OPBRENGST (ton ds/ha)	SOORTEN (per 25m ²)	KWALIFICATIE	INVLOED MEST	INVLOED B + V
START- EN TUSSENFASEN						
00	Engels raaigrasakker	> 12	< 5	extreem soortenarm		
0	Engels raaigrasland	> 10	5 – 10	zeer soortenarm		
1	Grassenmix	8 – 10	10 – 15	soortenarm		
2d	Dominant-stadium*	6 – 8	10 – 12	soortenarm		
2	Grassenmix-plus	7 – 9	12 – 17	vrij soortenarm		
KRUIDENRIJK GRASLAND						
3	Gras-kruidenmix	5 – 7	15 – 25	vrij soortenrijk		
4	Bloemrijk grasland	3 – 6	20 – 40	soortenrijk		
5	Schraalland	< 5	> 25	soortenrijk		

TON DS = TON DROGE STOF / B = BODEM / V = VOCHT

Deze gids is onder andere hier te bestellen: <https://www.aardewerkadvies.nl/>

Het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland is te vergelijken met een natte variant van graslandtype 4 'bloemrijk grasland' zoals Wim Schippers deze heeft beschreven. De gids bevat praktische tips hoe een grasland dat volledig uit Engels raaigras bestaat, doorontwikkeld kan worden naar type 4. In de gids staan volop plaatjes van hoe deze graslanden er dan uit zien, welke plantensoorten je kunt verwachten op verschillende bodems en wat de (on)mogelijkheden zijn voor agrarisch gebruik. De gewasopbrengst van graslandtype 4 'bloemrijk grasland' ligt op jaarbasis ongeveer tussen de 3 en 6 ton droge stof/ha.

Via deze link vindt u een informatieblad over faunavriendelijk maaibeheer:

https://www.natuurkennis.nl/Uploaded_files/Publicaties/poster-diervriendelijk-maaibeheer-def.pdf

2. Kwalitatieve Verplichting: de bedoeling

Met de Kwalitatieve Verplichting van de provincie Noord-Brabant of Groen Ontwikkelfonds Brabant wordt juridisch vastgelegd dat u een aantal zaken moet dulden en activiteiten moet nalaten die de ontwikkeling van het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland verstoren of nadelig beïnvloeden.

Wat betreft het 'dulden' zoals dat is vastgelegd in de KV, is het belangrijk om te weten dat de huidige én toekomstige hydrologie geduld moeten worden. Dat betekent bijvoorbeeld dat het aanleggen van drainage in strijd is met de Kwalitatieve Verplichting. Het aanleggen van greppels is ook niet toegestaan. In sommige gevallen is het aanbrengen van ondiepe greppeltjes van 10 cm van toegevoegde waarde om de dominantie van pitrus tegen te gaan in de beginfase van de ontwikkeling van het vochtig hooiland. Als dat het geval is, beschrijft u dat in uw projectplan.

Bij het 'nalaten van activiteiten' geldt dat sommige activiteiten altijd nadelig zijn voor het natuurbeheertype, bijvoorbeeld het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Andere activiteiten kunnen zowel nadelig als voordelig zijn, zoals maaien en beweiding. Tot slot staat er in KV altijd een algemene bepaling dat u activiteiten moet nalaten die de ontwikkeling van het natuurbeheertype belemmert, bemoeilijkt of verhindert. Dat zijn activiteiten die niet specifiek benoemd zijn, omdat we nooit volledig kunnen omschrijven welke activiteiten nadelig zijn voor het natuurbeheertype.

Voor de activiteiten die zowel voordelig als nadelig kunnen zijn, hebben we in de KV nader omschreven wanneer ze nadelig zijn, voor zover dat mogelijk is bij het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland. Dat doen we door te beschrijven welke situaties voorkomen moeten worden. Vervolgens is het aan u als beheerder/eigenaar van de natuur om te sturen op het juiste beheer, waarbij de intensiteit en timing van maaiwerkzaamheden en begrazing maatwerk is omdat dit afgestemd moet worden op het ontwikkelstadium van het hooiland, de bodem, het seizoen, de weersomstandigheden én het waterpeil. De informatie in dit document geeft aan wanneer beweiding, en maaiwerkzaamheden van toegevoegde waarde zijn voor de ontwikkeling van het natuurbeheertype N10.02 vochtig hooiland en wanneer niet. Om zo veel mogelijk te voorkomen dat de Kwalitatieve Verplichting onduidelijk wordt door woorden zoals 'veel' of 'weinig', werken we met percentages die concreet maken wat bedoeld wordt binnen het perspectief van het natuurbeheertype. Deze percentages zijn bedoeld als richtlijnen en het is niet de intentie van de provincie om bij kleine afwijkingen direct te gaan handhaven (zie hoofdstuk 3 van dit document). Dit staat er in de Kwalitatieve Verplichting over beweiding en maaien:

Beweiding

- Beweiding of begrazing is alleen toegestaan als dat ten dienste staat van de ontwikkeling van het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland. Dat betekent dat er alleen nabeweid mag worden, na september van het betreffende jaar, als voorafgaand gemaaid is en als de veedichtheid niet te groot is. Bij té intensieve begrazing vermindert de variatie in structuur. Het is niet aan te geven met welke begrazingsdruk de structuurvariatie te veel beperkt wordt. Wel geven we in de Kwalitatieve Verplichting aan dat de situatie voorkomen dient te worden dat op minder dan 80% -95% van de oppervlakte van het grasland overblijvende kruiden/ruigte aanwezig zijn.
- Ook mag begrazing niet leiden tot het te veel kapottrappen van de zode, omdat daarmee pionierssoorten zoals pitrus kunnen gaan domineren, wat ten koste gaat van andere kruiden.

De intensiteit van begrazing moet dus passen bij de situatie op het perceel. Té veel kapottrappen van de zode hebben we beschreven in de KV als meer dan 1% van de oppervlakte. Vertrapping van de zode is natuurlijk nooit helemaal te voorkomen. Koeien drommen vaak samen bij een hek en kunnen daar de zode vertrappen terwijl de zode op de rest van het perceel prima intact is. Er is sprake van overtreden van de KV als op perceelsniveau een ongunstige situatie ontstaat voor het betreffende natuurbeheertype. In hoofdstuk 3 leest u wat dan de werkwijze is van de provincie Noord-Brabant/Groen Ontwikkelfonds Brabant.

Maaien

In de kwalitatieve verplichting staat dat er gemaaid moet worden op een manier die van toegevoegde waarde is voor de ontwikkeling en instandhouding van het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland, waaronder in elk geval wordt verstaan dat:

- Nooit meer dan 80% tot 95% (dit percentage is een range onderbouw het percentage in het projectplan) van het gedeelte van het perceel met het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland wordt gemaaid. Het percentage is afhankelijk van de dooradering en omzoming van het perceel met andere structuren waar begroeiing blijft staan.
- Ook moet bij het maaien rekening gehouden worden met bedreigde, beschermde of karakteristieke soorten van het natuurbeheertype N10.02 vochtig hooiland.

Bij het natuurbeheertype N10.02 vochtig hooiland kan maaien een uitdaging zijn door de natte omstandigheden. Van u wordt verwacht dat u materieel gebruikt dat kapot rijden van de zode en insporing zo veel mogelijk voorkomt. Ook hier geldt dat er jaren kunnen zijn dat insporing bij de toegang van het perceel bijna niet is te voorkomen.

Omdat de ideale maaidata erg kunnen verschillen in de loop van de ontwikkeling van het vochtig hooiland, staat er niets over de periode waarin gemaaid kan worden in de Kwalitatieve Verplichting. Uiteraard geldt altijd dat u zorgvuldig dient te handelen om het ecosysteem en de soorten die er in voor komen niet onnodig te verstoren. In dit document staat informatie hoe u dat kunt doen.

3. Kwalitatieve Verplichting: maatwerk, evaluatie, aanpassing en handhaving.

Het is voorstelbaar dat er in specifieke gevallen voor de juiste ontwikkeling van het natuurbeheertype N10.02 Vochtig hooiland maatregelen noodzakelijk zijn die in strijd zijn met de standaard kwalitatieve verplichting. Is al voor het vestigen van de KV duidelijk dat er structureel maatwerk nodig is in een specifiek geval, dan kan dat. Uiteraard altijd naar aanleiding van de onderbouwing daarvan in een beheerplan dat goedgekeurd moet zijn door de begunstigde van de KV (provincie Noord-Brabant of Groen Ontwikkelfonds Brabant).

Het komt ook regelmatig voor dat er eerst een fase van ontwikkelbeheer noodzakelijk is. De beheermaatregelen zijn dan tijdelijk in strijd met de KV. Het goedgekeurde inrichtings- en beheerplan waarin dit dan concreet beschreven is, geeft u de toestemming om tijdelijk deze maatregelen uit te voeren.

Het kan ook zijn dat in de loop van de jaren blijkt dat voor de juiste ontwikkeling van het natuurbeheertype (tijdelijk) maatregelen of activiteiten nodig zijn die in strijd zijn met de Kwalitatieve Verplichting. Als zich dat voor doet, dan kunt u altijd contact opnemen met de

begunstigde van de KV (Groen Ontwikkelfonds Brabant of de provincie Noord-Brabant). Indien deze maatregelen goed zijn onderbouwd, dan kunt u toestemming krijgen om eenmalig of in een bepaalde periode af te wijken van de KV. Als blijkt dat er structureel iets niet goed is opgenomen in de KV, bijvoorbeeld omdat de omstandigheden op het perceel zijn veranderd, dan kan de KV aangepast worden. Het heeft namelijk geen zin iemand aan het onmogelijke te willen houden. Het aanpassen van de KV kan ook de conclusie zijn van de evaluatie van de KV die op uw verzoek na 10 jaar plaatsvindt (zie het artikel 'evaluatie' in de KV). Het is dan ook mogelijk om het natuurbeheertype aan te passen als dat de conclusie is van de evaluatie.

Als u beheersubsidie SNL ontvangt, dan is daar ook een monitoring- en evaluatiecyclus aan gekoppeld. Dit kan ook een aanleiding zijn om de KV (gedeeltelijk) aan te passen of toestemming te krijgen om tijdelijk af te wijken.

De begunstigde van de Kwalitatieve Verplichting kan altijd controleren of u zich aan de verplichtingen houdt. Als dat het geval is, dan is dat goed voor de natuur en verdient u een compliment! Als er wordt geconstateerd dat dat niet (helemaal) het geval is, dan ontvangt u een verslag van de constateringen en wordt u in de gelegenheid gesteld hierop te reageren. De vervolgactie is afhankelijk van de ernst van de constatering. Het spreekt voor zich dat de vervolgactie naar aanleiding van een kleine eenmalige vergissing of kleine afwijking anders is dan naar aanleiding van een bewuste overtreding die veel natuurschade heeft veroorzaakt. Dit is maatwerk, variërend van een gesprek waarbij eventueel afspraken worden gemaakt over verbeterpunten tot een schriftelijke ingebrekestelling en een boete of een juridische procedure waarbij nakoming van de KV en herstel van de schade wordt geëist. Belangrijk bij handhaving van de KV is uw eigen handelen. Wat heeft u zelf gedaan dat in strijd is met de verplichtingen van de KV of dat al dan niet voorkomt dat er iets gebeurt in strijd met de KV. Als er door bepaalde weersomstandigheden natuurschade ontstaat op het perceel is er een ander gesprek dan als door uw materieel of vee schade ontstaat aan het perceel.

De provincie Noord-Brabant en Groen Ontwikkelfonds Brabant willen dat uw natuurbeheer een succes wordt; voor de natuur en voor u als beheerder. Wij helpen daarbij zo veel als kan en zullen handhaven als het moet.

Bijlage 1

Bron: Richtlijn van de VBNE voor de uitvoering van natuurbeheeractiviteiten zonder gedragscode natuurbeheer (versie 4.0 10 mei 2024)

Beheer van bijzondere gras- en hooilanden

Als u maatregelen uitvoert in de kwetsbare periode (1 maart – 1 oktober, periode varieert per soortengroep) dan is dat alleen mogelijk als u de volgende voorwaarden opvolgt:

Altijd geldt:

1. Bij terreinen groter dan 5 ha wordt per maaibeurt ten minste 5% met een minimum van 0,5 ha niet gemaaid.
2. Bij terreinen van 5 ha of kleiner wordt per maaibeurt ten minste 10% niet gemaaid tenzij er al voldoende dekking (ruigte, houtwallen, oevers, bosjes) in of langs het terrein aanwezig is.
3. Bij het maaien wordt zodanig gewerkt dat dieren kunnen ontsnappen. Het betreft tenminste de volgende manier van werken:
  - a. met materieel uitgerust met wildredder of signalering
  - b. met lage snelheid (max. 7km/uur) waardoor dieren kunnen uitwijken en
  - c. van binnen naar buiten waardoor dieren kunnen uitwijken en
  - d. eventueel andere beschikbare dierbeschermende werkwijzen en/ of maatregelen.
4. Controleer kort te voren of er beschermde soorten (zoals grondbroeders) in het betreffende perceel aanwezig zijn. Voer een quickscan uit. Wanneer er geen beschermde soorten zijn aangetroffen moet alleen voorwaarde 1, 2 en 3 worden opgevolgd. In het geval wel beschermde soorten worden aangetroffen:
5. Wanneer beschermde vlindersoorten voorkomen, zorg ervoor dat waardplanten in voldoende mate aanwezig blijven, in het perceel zelf en/ of in de directe omgeving. De beheerder maakt een zorgvuldige afweging over wat voldoende is.
6. Aangetroffen nesten van grondbroeders en (andere) immobiele beschermde waarden worden gemarkeerd zodat die tijdens het maaien niet dichterbij worden benaderd dan 5 meter. Een zone van 5 meter rond de aangetroffen beschermde waarden wordt derhalve niet gemaaid.
7. Indien tijdens het maaien onverhoopt beschermde waarden worden aangetroffen dan worden die ontzien door 1) ingeval van immobiele waarden er tenminste 5 meter bij vandaan te blijven of 2) ingeval van mobiele beschermde waarden de maaisnelheid nog verder omlaag te brengen tot max 5km/u (stapvoets).